

► [Hlavní stránka](#)

ZOO report Profi 4/06

[Odchov leguána madagaskarského](#)

[Umělý odchov zajíce polního](#)

[Ochrana a chov kočky tybářské](#)

[Zpět na ZOO report](#)

Odchov leguána madagaskarského

Rozšíření leguánů (Iguanidae), typické americké čeledi, na Madagaskaru a Komorách, uvnitř obrovského areálu agam (Agamidae), je jednou z největších zoogeografických zvláštností. V ostrovní izolaci madagaskarští leguáni vytvořili vlastní podčeleď Oplurinae, která se dělí na dva rody. Prvním je monotypický rod Chalarodon a druhým rod Oplurus. Šest

druhů rodu Oplurus lze nalézt téměř na celém Madagaskaru a na Komorských ostrovech. Bylo by naivní domnívat se, že rychle pokračující devastace posledních zbytků původní přírody se nějakým zázrakem nedotkne osudu madagaskarských leguánů. I oni se podílejí na ojediněle vysokém zastoupení endemitů v tamní živočišné říši, které u obojživelníků a plazů dosahuje 99 procent. Vymizení každého madagaskarského druhu je nenahraditelnou ztrátou. Velmi jsem proto uvítal možnost studovat životní projevy leguána *Oplurus cuvieri* (Gray, 1831), který v roce 2005 obohatil herpetologickou kolekci brněnské zoo. V české terminologii bývá označován jako leguán madagaskarský, případně leguánek madagaskarský. Tento leguán obývá hlavně západ a severozápad Madagaskaru, zvláště hojný je v okolí správního střediska Mahajanga. Směrem na jih jeho areál pokračuje podél západního pobřeží až po město Morondava, žije i v centru ostrova až po hranici východního deštného lesa. Je obyvatelem suchého lesa, kde šplhá po větvích stromů. Lze ho zastihnout také v otevřené krajině, na skalách i na zemi. Na rozdíl od většiny ostatních leguánů je podrobnějších informací o biologii leguánů z Madagaskaru jako šafránu. Z většiny dosavadních v podstatě stále se opakujících zpráv se dozvídáme, že madagaskarští leguáni žijí sympatricky s různými druhy gekonů a vedle obvyklého hmyzu požírají i nejrůznější plody a listy. Leguán *Oplurus cuvieri* obvykle dorůstá do délky 25-29 cm, výjimečně až 38 cm - při takové velikosti připadá asi 23 cm na ocas. Společně s leguánem *Oplurus quadrimaculatus*, který dorůstá do délky až 39 cm, patří *Oplurus cuvieri* k největším příslušníkům svého rodu. Od příbuzného druhu *Oplurus cyclurus* jej odlišuje řazení ocasních článků. *Oplurus cuvieri* má silněji článkovaný ocas a mezi jednotlivými velkými kroužky ocasních trnů je ještě vidět úzká řada malých mezikroužků. Na hřbetě převládá hnědá barva v mnoha odstínech, obě pohlaví mají na zádech několik tmavých až černých příčných proužků, mezi nimiž prostupují bělavé i tmavé skvrny. Nezbytným předpokladem úspěšného chovu je stimulace leguánů během několikaměsíčního období chladu, kdy denní teploty nepřekročí 20-24 °C. Jde o alespoň přibližné napodobení ročního klimatického cyklu v přírodě. Madagaskarská zima, tedy spíše období sucha, trvá zhruba od dubna do listopadu. V té době se nejen leguáni madagaskarští, ale i mnoho dalších tamních druhů plazů i obojživelníků nachází v inaktivní fázi, aby tak přečkali sušší a chladnější období. Pro chov druhu *Oplurus cuvieri* jsme se rozhodli v roce 2004, kdy nám Zoo Rotterdam nabídla mláďata narozená tam v říjnu 2003. Tři leguánci (dva samci a samice) přišli do brněnské zoo 27. 4. 2005. Vyčlenili jsme jim

prostornou expozici v pavilonu Tropické království. Terárium je vysoké 2 m, dlouhé 2,20 m a široké asi 1 m. Zadní část je vytvarována do podoby umělé skály s mnoha odpočinkovými terasami se zabudovanými elektrickými odporovými kabely pro vyhřívání. Umělé osvětlení poskytují dvě vysokotlaké výbojky (HQI 250 W). Prostor terária vyplňuje několik suchých větví, na dně leží vyšší vrstva písčitého substrátu. Teplotní gradienty umožňují ještěřům značnou behaviorální termoregulaci. Na vyhřátých skalních římsách dosahuje teplota 35-40 ° C, v ostatním prostoru 25-30 ° C. Údaje platí pro období od března do konce listopadu. Od prosince do konce února, tedy po dobu tří měsíců, se nám daří úspěšně simulovat chladnou fázi, kdy v expozici dochází k poklesu teplot na 22-24 ° C ve dne a 18-20 ° C v noci. Souběžně se zkracuje i denní fotoperioda na asi 10 hodin a ještěři podstatně omezují jak pohyb, tak příjem potravy. Základní složkou potravy leguánů *Oplurus cuvieri* žijících v lidské péči jsou cvrčci (*Gryllus assimilis*) a cvrčci dvouskvrnní (*Gryllus bimaculatus*). V Zoo Brno dostávají, a to nepravidelně, také larvy poterníků (*Zophobas morio*), larvy zlatohlávků (*Pachnoda marginata*) a menší imaga sarančí stěhovavých (*Locusta migratoria*). Vůbec nejoblíbenější potravou našich leguánů madagaskarských jsou všechna vývojová stadia švába šedého (*Nauphoeta cinerea*) a také - ale jen ojediněle předkládané - housenky bource morušového (*Bombyx mori*), kterými se během jednoho krmení leguáni dokážou doslova přecpat. Velmi mě překvapil jejich aktivní příjem nastrouhaných kousků mrkve a nakrájeného jablka, přidávaných 2x měsíčně ke krmení. Veškerou potravu vždy posypeme některým z vitamino-minerálních přípravků (Vitamix, Roboran, Platin). Vitamin D3 dávkuje 1x měsíčně (kromě tří zimních měsíců) v množství 500 m. j./kg ž. hm. První pohlavní aktivitu jsme zaznamenali dva měsíce po příchodu leguánů do naší zoo.

Vlastní páření, které trvalo zhruba minutu, se odehrálo na skalní římsě. Dominantní samec si samici hlídal a menšího samce odháněl. Ten se na privilegovaná, vyhřívána místa na skále téměř nedostal a obsadil horní rohy expozice, kde byl méně nápadný. Během druhého roku chovu se agresivita dominantního samce od jara stále stupňovala, a proto jsme slabšího samce odchytili a umístili do terária v zázemí. K první snůšce tří neoplozených vajec došlo 15. 6. 2005, samice vejce nakladla do

horní skalní kapsy, vyplněné hlinitopísčitém substrátem. Přehled všech dalších snůšek udává tabulka. Během prvního roku chovu jsem zaznamenal tři snůšky. Přestože se oplozená vejce z druhé a třetí snůšky zdárně vyvíjela, mláďata ve vejcích (jedno ze snůšky č. 2 a dvě ze snůšky č. 3) uhynula těsně před vylíhnutím. Pro ukládání vajec jsem jako inkubační substrát zvolil Vermikulit, inkubační teplotu jsem udržoval na hodnotě 27-28 ° C. V roce 2006, druhém roce chovu, jsem opakovaná páření pozoroval již od začátku dubna. První a druhou snůšku jsme opět objevili v horní kapse, vejce z třetí a čtvrté ležela volně na dně terária. Čtyři vejce z třetí snůšky jsme našli již prokousaná hmyzem, dvě vejce ze čtvrté snůšky byla zjevně neoplozená. V porovnání s prvním rokem chovu se zvýšil počet snůšek i vajec. Průměrná velikost oplozených vajec byla 26 x 16 mm. K inkubaci jsem uložil tři vejce ze čtvrté a čtyři vejce z druhé snůšky, teplotu jsem tentokrát zvýšil na 29-30 ° C. Během inkubace jsem (20. 6.) vyřadil jedno neoplozené vejce z druhé snůšky. Dvě zdravá mláďata se vylíhla 13. 7. 2006, po 74 dnech inkubace. Narození "oplurci" měli ještě viditelný pupeční pahýl, a proto jsem je umístil do hygienicky zařízeného plastového boxu s vlhkým molitanem na dně, kde setrvali tři dny, než se jim zcela vstřebal zbytek žloutkového váčku a než se jim zatáhla pupeční jizva. Po otevření třetího vejce (ze čtvrté snůšky) jsem uvnitř objevil již uhynulé, vyvinuté mládě s velkým nevstřebaným žloutkovým váčkem. Z páté snůšky se vylíhlo za 72 dnů jedno mládě, tento třetí úspěšný odchovek přišel na svět 21. 8. 2006. Inkubační podmínky byly shodné se snůškou č. 4. Ve dvou zbývajících vejcích byla opět vyvinutá, ale uhynulá mláďata s nevstřebanými žloutkovými váčky. Tři malé leguánky jsme první dva měsíce chovali společně v teráriu o rozměrech 60 x 50 x 50 cm (délka, výška, šířka) s hlinitopísčitém substrátem na dně a s množstvím suchých větví a několika kusy kůry. Osvětlení poskytovaly dvě zářivky (Osram Biolux 36W). Terárium vyhřívala žárovka (60W), pod níž mláďata trávila většinu svého času - teplota tam dosahovala 35-40 ° C. První potravu, malá stadia cvrčků, přijali leguánci již třetí den po narození, když se dosud nacházeli v plastovém boxu. Od třetího měsíce ovládal největší leguánek celý prostor terária a jeho teritoriální chování nabylo takové intenzity, že jsem se rozhodl mláďata umístit každé zvlášť do samostatného terária. Tolik tedy stručná data z prvního odchovu leguána *Oplurus cuvieri* v Unii českých a slovenských zoo, ale zřejmě i v České republice vůbec. Po Zoo Rotterdam se tak Zoo Brno stala druhou evropskou zoologickou zahradou, která se může pochlubit úspěšným rozmnožením ojediněle chovaného ještěře. To byl také jeden z důvodů, proč Zoo Brno přihlásila první dvě mláďata leguánů madagaskarských do soutěže o nejvýznamnější odchov roku. Že máme v soutěži každoročně pořádané Občanským sdružením Česká zoo na co navázat, dokazuje naše dvojnásobné vítězství v kategorii plazů, obojživelníků a ryb. Za odchov želvy egyptské (*Testudo kleinmanni*) jsme obdrželi první cenu v roce 1996, odchov

chameleona Jacksonova (*Chamaeleo jacksoni*) nám stejné ocenění přinesl v roce 2000. Necht' je úspěch chovatelů z pavilonu Tropické království brněnské zoologické zahrady příspěvkem nejen k poznání, ale i k zachování biologické rozmanitosti přírody čarokrásného a tajuplného ostrova, který občas bývá pro svou specifičnost označován jako další světadíl. Rozmnožení vzácného ještěra je prvním a patrně nejdůležitějším krokem, kterým se Zoo Brno připojuje ke kampani za záchranu přírody Madagaskaru, vyhlášené v září tohoto roku Evropskou asociací zoo a akvárií.

Přehled snůšek leguána *Oplurus cuvieri* v Zoo Brno v letech 2005–2006

Číslo snůšky	Datum snůšky	Počet vajec	Datum líhnutí	Inkubační doba	Délka těla	Celková délka	Číslo mláďete	Poznámka
1.	15. 6. 05	3	-	-	-	-	-	neoplozená
2.	2. 7. 05	3	-	-	-	-	-	2 neoplozená vejce 1 uhynulý zárodek, 42. den inkubace
3.	20. 8. 05	3	-	-	-	-	-	1 neoplozené vejce 2 uhynulá mláďata těsně před vylíhnutím
4.	1. 5. 06	3	13. 7. 06 13. 7. 06	74 74	4,5 cm 4,6 cm	11,0 cm 11,5 cm	1. 2.	1 uhynulé mládě těsně před vylíhnutím
5.	10. 6. 06	4	21. 8. 06	72	4,3 cm	10,8 cm	3.	2 uhynulá mláďata těsně před vylíhnutím
6.	22. 7. 06	4	-	-	-	-	-	snůška zničena
7.	21. 8. 06	2	-	-	-	-	-	neoplozená

Michal Balcar

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: *Pár leguánů madagaskarských*

Vpravo dole: *Hlava leguána madagaskarského*

Umělý odchov zajíce polního

Zajíci, které řadíme do čeledi zajícovití (*Leporidae*) a řádu zajícovci (*Lagomorpha*), jsou všeobecně považováni za těžko chovatelnou skupinu. Dlouhodobé úspěšné držení v

zajetí je ztěžováno několika zajímavými momenty jejich biologie. Pro chov v zajetí je důležité například to, že zajíci si - na rozdíl od králíků a piščuch - nebudují stálé úkryty a velkým nebezpečím je pro zajíce autoinfekce endoparazity, riziko navíc zvětšuje takzvaná cekotrofie, tj. požíráání vlastního trusu. Sežraná rostlinná potrava není v první fázi dokonale strávena a ze slepého střeva, které u zajíců zaujímá až 30 % objemu trávicí soustavy, rychle vychází ven v podobě kašovitých bobků, které zvíře ihned požírá. Výměty (cekotrofy) na rozdíl od normálních tvrdých bobků obsahují vedle natrávené potravy i vitaminy a bakterie ze slepého střeva, které jsou nutné k rozkladu celulózy. Většina potravy tak prochází zažívacím traktem dvakrát, což zajíci umožňuje maximální využití výživných látek. Tento proces se nazývá refekace. Ještě obtížnější než vlastní chov zdravých zvířat je jejich rozmnožení v zajetí. Obzvláště obtížný je umělý odchov mláďat opuštěných matkou. Mléko zajícovitých je specifické. Z pozemních savců mají jedno z nejkonzentrovějších mlék, které je charakteristické vysokým obsahem tuků a bílkovin a naopak velmi nízkým obsahem mléčných cukrů (laktózy). Výrazně vyšší obsah tuků v mateřském mléce mají ploutvonožci (při nízkém obsahu bílkovin a stopovém množství cukru) a kytovci. Velmi nesnadné je udržet dobré trávení pevné potravy mladých zajíčků, protože není možné v prvních dnech jejich života nahradit výměty samice, které již velmi mladá mláďata olizují od řitního otvoru své matky. K pokusu o umělý odchov dvou zajíců polních (*Lepus europaeus*) se odhodlali pracovníci Záchranného centra pro handicapované živočichy Zoo Brno koncem června tohoto roku. Městská policie přivezla do zoo dvě zcela malá asi dva dny stará zdravá mláďata, která jim přinesli lidé ze sídliště v Brně-Lišni. Byl to typický příklad sympatické lidské snahy o záchranu zvířecího života kombinované s absolutní neznalostí biologie druhu. Mláďata zajíců jejich matka s téměř stoprocentní pravděpodobností neopustila, nýbrž je pouze ukryla na dobu mezi jednotlivými kojeními. Mláďata, která lidé vzali do rukou, už bohužel není možné vrátit zpět, protože lidský zápach by samici odradil, a ta by se o potomky již dále nestarala. Mladým zajíčkům jsme v zoo především museli připravit vhodné ubytování a co nejdříve náhražku přirozeného mléka. Pro počáteční dny odchovu jsme zajíčky uložili do středně velké, lehce čistitelné a dezinfikovatelné přepravní plastické bedny, později jsme je přemístili do velké klece a nakonec do rozměrných kotců. Mléko zajícovitých obsahuje 15,75 % (12,0-20,0 %) tuku, 12,25 % (7,5-18,0 %) bílkovin a 2,62 % (1,5- 4,0 %) mléčného cukru (laktózy). Někteří autoři uvádějí u některých druhů poněkud odlišné hodnoty množství tuku (u králíka domácího i 10,45 % a u zajíce až 24 %). Za základ náhradního mléka bylo i přes výrazně vyšší procento cukru použito kondenzované neslazené mléko Tatra (9,0 % tuků, 8,0 % bílkovin, 11,6 % cukrů), mírně ředěné přírodní šťávou ze strouhané mrkve, a vaječný žloutek (na zvýšení tučnosti). Dávka náhradního mléka byla tedy sestavena ze 130 ml kondenzovaného mléka Tatra, 15 ml mrkvové šťávy a jednoho vaječného žloutku.

Průběh umělého odchovu zajíce polního

Den života	Datum	Poznámka
1.	20. 6.	Pravděpodobné datum narození
3.	22. 6.	Zajíčci přivezeni do Zoo Brno
4.–11. (8 dní)	23.–30. 6.	Krmení náhradním mlékem z injekční stříkačky v intervalech po 2 hodinách v době od 7 do 23 hod. Zpočátku stříkačku olizovali, později mírně sáli. Od samého počátku bylo nabízeno zelené krmení (pampelišky, jetel, měkká tráva) a mrkev nakrájená na tenké plátky. Klec byla čištěna 1x za 4 dny. Důležitá byla přítomnost výmětů, které olizovali a po několika dnech i požírali. Trus odkládali na jedno místo, a to tam, kde bylo umístěno krmení. Spali na druhém konci bedny.
12.–21. (10 dní)	1. – 10. 7.	Krmení mlékem z injekční stříkačky v intervalech po 3 hodinách v době od 7 do 21 hod. Dávka mléka byla ad libidum. Začali hodně přižírat. Zelené krmení a mrkev byly podávány v přebytku. Při krmení začali silně kousat.
22.–26. (5 dní)	11.–15. 7.	Krmení mlékem z injekční stříkačky v intervalech 3–5 hodin v době od 7 do 21 hod. Zelené krmení podáváno v přebytku. Značně vyrostli a museli být přemístěni do větší klece.

27.	16. 7.	Odmítají mléko, přešli úplně na zelené krmení – odstavení.
28.–42. (15 dní)	17.–31. 7.	Krmení zeleným krmením a mrkví. Denně vypouštění volně na trávník a pravidelně rosení. Misku s vodou používají pouze na vlhčení srsti a mytí.
43.	1. 8.	Váha přibližně 300 g. Přestěhování do králíkárn.
44.–98. (55 dní)	2. 8.–25. 9.	Krmení zeleným krmením, mrkví, vojtěškovými granule mi a v rohu kotců mají podestláno senem. Ve velkém kotci v králíkárně se stali divokými a plachými.
99.	26. 9.	Po 96 dnech od zahájení umělého odchovu, při váze přibližně 1,5 kg, byli vypuštěni do volné přírody v lokalitě Mniší hora.

Roman Kučera

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: *Krmení mláděte zajíce polního*

Ochrana a chov kočky rybářské

Tak jako většina malých koček bývá i kočka rybářská často uváděna pod latinským rodovým názvem Felis. Avšak již v roce 1858 Severtzov vydělil skupinu druhů koček z jihovýchodní Asie do samostatného rodu Prionailurus. V současnosti jsou do tohoto rodu řazeny vedle kočky rybářské (*P. viverrinus*) ještě kočka bengálská (*P. bengalensis*), kočka cejlonská (*P. rubiginosus*) a kočka krátkouchá (*P. euptilurus*), která je některými autory považována za poddruh kočky bengálské. Svěráznost skupiny potvrdily i studie karyotypů. Rodu Prionailurus jsou blízké příbuzné i kočka plochočelá (*Ictailurus planiceps*) a kočka iriomotská (*Mayailurus iriomotensis*). Rodové jméno Prionailurus pochází z řečtiny. Prion znamená pilovat a ailur je kočka. Druhový název viverrinus odkazuje na cibetky (*Viverridae*), pravděpodobně pro jistou podobnost.

Zeměpisné rozšíření, ohrožení a ochrana

Kočka rybářská je rozšířena ostrůvkovitě v tropické oblasti Asie, kde vytváří dva poddruhy. Nominální poddruh *Prionailurus viverrinus viverrinus* žije v Pákistánu, v Indii až do předhůří Himálaje, na Srí Lance, v celé jihovýchodní Asii po vietnamsko-čínskou hranici a na indonéském ostrově Sumatra. Poddruh *P. v. risophores* pak na indonéských ostrovech Jáva a Bali a na některých okolních malých ostrůvcích. Kočku rybářskou nejvíce ohrožuje ničení přirozeného životního prostředí, především mokřin, které se pod tlakem prudce narůstající civilizace proměňují v zemědělskou krajinu. Další nebezpečí spočívají v tom, že kočka rybářská je považována za škodnou, lidé ji loví rovněž pro maso či kožešinu a jako zdroj pro přípravu preparátů tradiční východní medicíny. O celkové početnosti druhu chybí dostatečné údaje. Na pokraji vyhynutí je v Pákistánu, kde byla i dříve rozšířena jen omezeně a kde ji lidé stále silně pronásledují - hojně ji střílejí a chytají do pastí. Na přelidněném a intenzivně obdělávaném indonéském ostrově Jáva, jehož přírodu znečišťují pesticidy, je kočka rybářská kriticky ohrožená. Státní legislativy v Bhútánu, Malaisii a Vietnamu kočku rybářskou nijak nechrání, z Kambodže nemáme o její ochraně žádné informace. V Laosu je její lov regulován a v ostatních státech rozšíření ji zákony chrání v různé míře. Přesto její budoucnost hodnotí Světový svaz ochrany přírody (IUCN) optimisticky a od roku 1996 má kočka rybářská v Červené knize status Blízká ohrožení (Lower Risk/Near Threatened). Na základě geografického rozšíření a odhadu hustoty populace byla stanovena početnost druhu na

necelých 10 000 divoce žijících jedinců, ovšem s klesající tendencí. Místní subpopulace nemají více než 1000 jedinců.

Životní prostředí a způsob života

Kočky rybářské obývají především širokou škálu biotopů spojených s vodním a vlhkým prostředím - bažiny, močály, porosty mangrovniku, rákosiny a břehy řek a potoků. Byly pozorovány v přílivových zátokách a setkáváme se s nimi i hluboko ve vlhkých tropických lesích. V křovinatých porostech v blízkosti vodních toků vystupují i do vyšších poloh. Například v předhůří Himálaje žijí i ve výšce kolem 1500 m n. m. a v horách Srí Lanky dokonce ve výšce 2100 m n. m. Velikost domovského okrsku se u samic pohybuje od 4 do 8 km² a u samců až do 22 km². Na části areálu mají kočky rybářské společné území s většími kočkami bažinnými (*Felis chaus*). Prostředí, ve kterém kočky rybářské žijí, ovlivňuje a určuje jejich způsob života. Nejvýstižněji je lze charakterizovat jako rybožrouty. Většinou je pozorujeme při rybolovu na březích toků a vodních ploch. Ryby vytahují z hluboké vody a často si s nimi hrají v mělké vodě. Bylo pozorováno, jak se za rybami potápějí a chytají je přímo do tlamy nebo jak jemnými pohyby tlapkou po hladině napodobují dopad hmyzu, tím lákají ryby k hladině, kde je pak loví. Není přesně známo, zda upřednostňují některé druhy ryb a zda ovlivňují početnost rybí populace. Studie zaměřené na zjišťování skladby potravy potvrdily, že kočky rybářské se živí přednostně rybami. Analýza 144 vzorků trusu ukázala, že zbytky ryb obsahovalo 109 vzorků. Zbytky ptáků byly v 39 vzorcích, hmyzu v osmnácti, drobných hlodavců ve třinácti, směs měkkýšů, ještěrek, hadů a masa savců v jedenácti a v jednatřiceti vzorcích byly zbytky trávy. I když základní složkou potravy jsou na většině areálu ryby, existují populace kočky rybářské, které dávají přednost jiným živočichům. V Pákistánu byl popsán lov vodních ptáků: kočky rybářské doplávaly k ptákům zcela ponořené a stáhly je pod vodu. Jako kořist je uváděna i cibetka malá (*Viverricula malaccensis*) a kolouši sambara indického (*Rusa unicorn*). Zprávy, že kořistí byla divoká prasata nebo jiná velká divoká či domestikovaná zvířata, se pravděpodobně týkají požíraní mršín, které je poměrně časté. V roce 1987 byla kočka rybářská pozorována u mršiny krávy a je zaznamenán případ, že se přiživovala na kořisti tygra. Dřívější zprávy uvádějící, že kočky rybářské žerou psy, ovce, telata a dokonce děti, se pravděpodobně týkají těchto případů konzumace ostatků.

Rozmnožování a chov v zajetí

Kočky rybářské se většinou páří jednou ročně, obvykle v lednu a únoru, ale je známo, že se mohou pářit i v červnu. Kořata byla v přírodě pozorována od dubna do června. V Zoo Philadelphia se narodila v březnu a srpnu. V soukromém chovu na Srí Lance se první dvě kořata narodila 21. října. V Zoo Brno se uskutečnil jeden porod začátkem května a dva v polovině června. Březost trvá 63-65 dní. Počet potomků kolísá od jednoho do čtyř, průměrně se rodí dva. Mláďata váží po narození 100-173 g a přibírají kolem 11 g denně. Oči mají otevřené šestnáctý den. Maso žerou od padesátého dne a odstavena jsou ve věku čtyř až šesti měsíců. Ve věku devíti měsíců dosahují velikosti dospělých jedinců a osamostatňují se ve stáří 12-18 měsíců. Pohlavní dospělosti dosahují pravděpodobně záhy poté. V zajetí byli pozorováni samci, kteří pomáhali samicím v péči o mladá. Není jasné, jestli je stejné chování typické pro divoce žijící kočky rybářské. Podle údajů ISIS ke konci srpna 2006 chovalo 26 amerických zoo a 65 dalších institucí na celém světě 96 samců, 85 samic a 7 jedinců bez určení pohlaví. Populace v zajetí naléhavě potřebuje nové zakladatele a podle neziskové organizace EFBC's Feline Conservation Center byl do USA v červnu 2003 importován pár sourozenců z Vietnamu a v červenci 2003 pár sourozenců ze Singapuru. Oba páry jsou od rodičů odchycených v přírodě. Nově sestavený nepříbuzný pár putoval do Zoo Cincinnati a druhý si ponechal EFBC v Kalifornii. V tomto zařízení je i dalších 10 jedinců. Evropskou populaci obohatil import páru ze Zoo Colombo do Zoo Brno v roce 2005. Oba jedinci se narodili v zajetí rodičům pocházejícím z divočiny. V České republice chová v současné době kočky rybářské pět zoologických zahrad: Děčín (0,1), Brno (1,0), Olomouc (1,0), Ostrava (1,1), Praha (0,1). Zoo Brno získala svůj první pár v červnu 1994 z britských zoo. Jednalo se o dvouleté nepříbuzné jedince. V následujícím roce chovatelé krátce spatřili jedno mládě, to ale zmizelo. V roce 1996 byl samec oddělen a 16. 6. samice porodila a začala odchovávat dvě mláďata. Po čtrnácti dnech jedno uhynulo, druhé bylo apatické. Malá samička byla matce odebrána, obdržela dvě dávky antibiotik a po pěti dnech se její stav upravil. Dostávala náhradní mléko složené z kondenzovaného neslazeného mléka Tatra, vaječných žloutků a vody. Ve stáří tři týdnů už začala přijímat maso a ve věku dvou měsíců, při hmotnosti 1,6 kg, se sama odstavila. Když měla dva roky, zahrada ji předala do Zoo Bojnice. Podobnou zkušenost učinili i v soukromém chovu na Srí Lance. Krátce po porodu našli jedno ze dvou mláďat mrtvé, pitva označila jako příčinu smrti pneumonii - možná se rozvinula jako následek

tehdejších monzunových deštů. Druhému mláděti podávali terramycin a dále je odchovali uměle. Samice v Zoo Brno porodila v roce 1997 další samičku, která později obohatila expozici v Zoo Ostrava. Další tři koťata odchovala v roce 2000, jako odrostlá se pak dostala do Zoo Olomouc, Zoo Amnéville a Zoo Ostrava. Brněnská chovná samice uhynula v roce 2003 a její partner o rok později, oba ve věku dvanácti let. Zoo Brno získala další nepřibuzný pár ze Zoo Colombo na Srí Lance v roce 2005. Původní pár byl sebejistý, útéková vzdálenost se pohybovala mezi jedním až dvěma metry. Pár dovezený z Colomba byl ale velmi plachý, útéková vzdálenost byla větší než deset metrů a při přiblížení chovatele zvířata prchala v naprosté panice i po stěnách klece. Samice bohužel musela být utracena krátce po přemístění z karantény do expozice (měsíc po transportu). Utrpěla totiž komplikované zlomeniny, které si v expoziční ubikaci sama způsobila. Někteří jedinci žijící v zajetí jsou vůči sobě tolerantní, samci se mohou i podílet na odchovu potomků. V Zoo Frankfurt v letech 1960, 1961 a 1963 odchovali mláďata za přítomnosti samce, který se k nim choval velmi pěkně. Také chovatel na Srí Lance nepovažuje za nutné v době odchovu samce oddělovat. Ovšem v Zoo Philadelphia samec první kotě usmrtil, takže jej dále rutinně oddělovali. Zkušenost v Zoo Brno je stejná. Nevíme sice, zda mláďata sežral samec, nebo samice, ale přítomnost samce byla rušivá. Samec žijící v The Cat Survival Trust ve Velké Británii zabil každou samici, se kterou byl spojován. Chovný pár na Srí Lance naopak překvapoval vzájemným klidným chováním při krmení, kdy se partneři nijak nehádali, ani na sebe nevrčeli. Potrava koček rybářských se v zajetí řídí možnostmi chovatelských zařízení, ale zdá se, že tyto kočky nejsou na krmení náročné. Chovatel na Srí Lance je krmil hovězími hlavami a kuřaty s přídavkem minerální směsi. V Zoo Philadelphia dostávaly syrové koňské maso, živé rybky korušky (*Osmerus mordax*) a přídavek vitaminů a minerálů. V Zoo Brno tvoří krmnou dávku nejčastěji hovězí maso, dále kuřata, slepice, potkani a mražené i živé plevelné rybky. Přídavku roboranu nebo plastinu se kočky rybářské vyhýbají. Stejně jako kočka bengálská kálí i kočka rybářská nejčastěji do vody, a to i tehdy, když je miska s vodou umístěna ve výšce a odkládání trusu je tedy nepohodlné. Znamená to rychlé znečištění bazénku s vodou a kočky jej poté používají pouze ke kálení. Ke koupání je přiměje čistá voda s živými rybami. Kočky rychle vyloví všechny ryby, i když je jich více, než kolik jich mohou sežrat. Vzhledem k tomu, že pocházejí z tropů, měly by kočky rybářské mít k dispozici vytápěnou ubikaci. Ovšem pobytu na sněhu a mrazu se nijak nevyhýbají, protože jejich srst s velmi hustou podsadou je účinně chrání před chladem. V zajetí se mohou dožít až patnácti let. Evropská asociace zoo a akvárií (EAZA) ustavila pro řízení chovu kočky rybářské v zoologických zahradách Taxon Advisory Group (TAG, Skupina odborníků pro studium taxonů). V USA řídí chov kočky rybářské Species Survival Plan (SSP, Plán na přežití druhu), jehož cílem je zajištění chovu optimálního počtu 100 jedinců. Existuje plemenná kniha, jejím správcem je Lynda Roberts z Riverbans Zoological Park v Jižní Karolíně v USA. Koordinátorkou chovu v českých a slovenských zoologických zahradách je Mgr. Milada Petruš ze Zoo Děčín.

Bohdana Bergmannová

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: *Uměle odchované mládě kočky rybářské*